Volume III (2017)

A. GOLDSWORTHY, *Caesar*. İstanbul 2014. Türkiye İş Bankası Yayınları, 635 sayfa (24 resim, 17 harita ve çizim ile birlikte). Çev. Efe Kurtoğlu.
ISBN: 9786053320579

Nihal TÜNER ÖNEN

Libri: Kitap Tanıtımı, Eleştiri ve Çeviri Dergisi'nde bulunan içeriklerin tümü kullanıcılara açık, serbestçe/ücretsiz "açık erişimli" bir dergidir. Kullanıcılar, yayıncıdan ve yazar(lar)dan izin almaksızın, dergideki kitap tanıtımlarını, eleştirileri ve çevirileri tam metin olarak okuyabilir, indirebilir, dağıtabilir, çıktısını alabilir ve kaynak göstererek bağlantı verebilir.

Libri, uluslararası hakemli elektronik (online) bir dergi olup değerlendirme süreci biten kitap tanıtımları, eleştiriler ve çeviriler derginin web sitesinde (libridergi.org) yıl boyunca ilgili sayının içinde (Volume III: Ocak-Aralık 2017) yayımlanır. Aralık ayı sonunda ilgili yıla ait sayı tamamlanır.

Dergide yayımlanan eserlerin sorumluluğu yazarlarına aittir.

Atıf Düzeni: N. Tüner Önen, *Caesar*. Yazar: A. Goldworthy, Çev. E. Kurtoğlu, *Libri* III (2017) 435-447. DOI: 10.20480/lbr.2017031

Geliş Tarihi: 06.11.2017 | Kabul Tarihi: 15.11.2017
Elektronik Yayın Tarihi: 20.11.2017

Editörya: Phaselis Research Project
www.libridergi.org

A. GOLDSWORTHY, *Caesar*. İstanbul 2014. Türkiye İş Bankası Yayınları, 635 sayfa (24 resim, 17 harita ve çizim ile birlikte). Çev. Efe Kurtoglu. ISBN: 9786053320579

Nihal TÜNER ÖNEN*

Adrian Goldsworthy tarafından 2006 yılında kaleme alınan ve 2014 yılında Türkçe'ye çevrilmiş olan bu eser, Roma Geç Cumhuriyet Dönemi'nin en ünlü şahsiyeti olan ve Plutarkhos'tan Shakespeare'e kadar pek çok yazar ve araştırmacının ilgisini çeken Gaius Iulius Caesar'ın biyografisini niteliğini taşımakla birlikte Roma ve Akdeniz tarihine yön veren Sulla, Pompeius, Marcus Antonius ve Brutus gibi önemli kişilerin hayatlarının kronolojik olarak kesiştiği bir dönem olan MÖ I. yüzyılın, tarihi ve sosyo-kültürel açıdan analiz edilmesine katkı sağlar. Goldsworthy, Caesar'ın MÖ 100 yılındaki doğumundan itibaren diktatörlüğe ve de öldürülmesine giden hayat yolunda hem kendisinin hem de Roma'nın geçirdiği aşamaları akıcı bir anlatımla okuyucuların ilgisine sunmanın yanı sıra kılık kıyafet tercihindan sosyal ilişkilerine, askeri yeteneğinden politik zekasına kadar Caesar'a ilişkin kaydedilmiş hiçbir detayı atlama-maya çalışarak oldukça titiz bir araştırma ortaya koyar.

Eserine kısa bir Teşekkür (IX) bölümü ile başlayan yazar, geleneksel olarak Romulus'un Roma'yı kurduğu sene olarak kabul edilen MÖ 753 senesinden Marcus Antonius ve Kleopatra'nın intihar ettikleri MÖ 30 yılına kadar hem Caesar hem de Roma için önemli tarihlerin kısa açıklamalarına yer verdiği Kronoloji (XI-XIV) bölümü ile devam eder. Giriş (XV-XXIII) bölümünde ilk olarak Caesar'ın antik dönemden günümüze kadar her daim ilgi çeken niteliklerine ve karakter özelliklerine değindikten sonra söz konusu eserin, her türlü

* Doç. Dr., Akdeniz Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Eskiçağ Dilleri ve Kùltürleri Bölümü, Antalya. nihaltuner@akdeniz.edu.tr

ön yargıdan uzak, sadece Caesar'ı odak alarak, yaşamını kendi koşulları altında incelemeyi ve onun hayat hikayesini MÖ I. yüzyıl Roma toplumsal yaşamına yerleştirmeyi ilgi alanı olarak belirleyen yazım amacını aktarır; yazım yöntemi olarak eser boyunca Caesar'ın bizzat içinde yer almadığı olayların kabaca anlatılacağı, onu daha iyi anlamamıza katkı sağlamayan hususların konu dışı bırakılacağı ve konulara ilişkin açıklamalara metin içinde değil kitabın sonundaki notlar bölümünde yer verileceğini belirtilir; son olarak da eserin antik kaynakçasının nitelik ve niceliğine değinerek Roma'nın en çok bilgi sahibi olunan döneminde yaşamasına ve hakkında yazılmış pek çok kaynak bulunmasına rağmen Caesar'ın elli altı senelik hayatına ilişkin bilinmeyenlerin azımsanmayacak kadar çok olduğunun altını çizer.

Goldsworthy eserini üç üst başlık, yirmi üç ana bölüm ve alt başlıklar olarak tasarlamıştır. İlk üst başlık *Konsüllüğe Yükseliş MÖ 100-59 (1-198)* sekiz bölüm altında işlenmiştir. Caesar'ın içine doğduğu koşulların anlaşılmasını hedefleyen *Caesar'ın Dünyası (3-26)* başlıklı birinci bölümde üç alt başlıktan oluşan bir şemanın izlendiği görülmektedir. İlk alt başlık olan *Cumhuriyet (7-15)*'de, gücü çeşitli memurlar, meclisler ve senato arasında paylaştıran Roma Cumhuriyeti'nin yapısı ve işleyişi ile imparatorluğun ve cumhuriyetin kalbi olan Roma kenti *forum*'u planı ile birlikte ele alınır. *İmparatorluğun Yararı ve Bedeli (16-21)* alt başlığında, Hellen kent devletlerinden farklı olarak mağlup ettiği düşmanlarını sadık müttefiklerine dönüştüren ve bazı imtiyazlar verip savaş zamanında gücüne güç katan müttefik ordusuyla bünyesine yeni eyaletler kazandırarak genişleyen Roma'nın bu durumundan özellikle senatör, atlı sınıf ve elit tabaka mensuplarının karlı çıkmaları, buna karşı gittikçe uzayan askerlik sürelerinin kazandırdıkları yanında orduda alt tabaka görevlerde bulunan yoksul kesime kaybettirdikleri konu edinilmiştir. Son alt başlık *Kan ve Politika (21-26)*'da ise Cumhuriyet'in sorunlarını çözmeye çabalayan halk tribunları Gracchus kardeşlerin yoksul halka yönelik toprak reformları ile Marius'un profesyonel orduya geçişteki ilk adımları atarak Numidia ve Germania'da büyük başarılar kazanmasının ardından halk tribunu Saturninus'un askerlere yönelik yasalastırdığı toprak reformunun getirdiği karmaşa durumu aktarılmıştır.

İkinci bölümü oluşturan ve iki alt başlıkta toplanan *Caesar'ın Çocukluğu (27-46)*, doğum tarihine (MÖ 13 Temmuz 100) yönelik tartışmaların aktarımıyla başlar ve Caesar'ın da ferdi olduğu, kökleri tanrıça Venüs'e dayandırılan *patricii* statüsüne sahip Iulii ailesinin devlet içinde yüksek mertebelere

ulaşmış aile fertleri ilişkin bilgilerle devam eder. İlk alt başlık olan *Gençlik Yılları ve Eğitimi* (32-39)'nin ilk satırlarında, Caesar'ın gençlik yıllarına dair verilerin eksik olmasından dolayı bu dönemlere ilişkin boşlukların genel Roma koşullarına uygun olarak doldurulabileceği not düşülmüş ve devamında yakın örneklerle dayanılarak Caesar'ın çocukluğuna ve aldığı eğitime ilişkin varsa-yımlarda bulunulmuştur. *Sükunet ve Fırtına* (39-46) başlığını taşıyan ikinci kısımda ise MÖ I. yüzyılın ilk on beş yılında vuku bulan gelişmeler özetlenmiş; aynı zamanda Caesar'ın halasının kocası olan Marius, Pompeius Magnus'un babası olan Gnaeus Pompeius Strabo, Lucius Cornelius Cinna ve Lucius Cornelius Sulla gibi öne çıkan siyasi ve askeri karakterler ve bunlar arasındaki mücadeleler irdelenmiştir.

İlk Diktatör (47-51) başlıklı üçüncü bölüme kadar Caesar'ın içine doğduğu dünyanın siyasi ve sosyal bir portresini çizmeye çalışan yazar, bu bölümden itibaren, kaynaklar elverdiği ölçüde odak noktası olarak Caesar'a yönelse de, *Sulla'yı Beklerken* (51-57) başlıklı ilk alt bölümünü, Mithradates ile MÖ 85'de yapılan Dardanos Barışı'nın ardından kendi *dignitas*ını korumak isteyen Sulla ile Cinna arasında yaşanan mücadeleye, Cinna'nın kendi askerleri tarafından öldürülmesinin ardından Sulla'nın MÖ 82'de Roma'yı alışına, rakiplerini cezalandırışına ve kendisini süresiz olarak *dictator* ilan etmesine ayırmıştır. Her ne kadar iç savaşta yer almamış olsa da Cinna'nın kızı ile evli olması dolayısıyla Caesar doğrudan doğruya Sulla karşıtı tarafta görülmüştür. Öyle ki ikinci alt başlık olan *Kaçak* (57-61)'da, Sulla tarafından karısını boşaması emredilen, fakat bu emri yerine getirmediği için Iuppiter'e adanmış eski bir ruhban birliği olan *flamen dialis*likten atılan ve hakkında tutuklama kararı çıkartılan Caesar'ın Roma'dan kaçışı ve annesi ile bazı akrabalarının araya girmesi sayesinde Sulla tarafından affedilmesi süreci ele alınmış; MÖ 79 yılında diktatörlük yetkisini iade eden Sulla'nın siyasi düzenlemeleri ile diktatörlük sonrasındaki yaşamına değinilmiştir.

Dördüncü bölüm *Genç Caesar* (63-67), Caesar'ın görünüşüne ilişkin aktarımlarla başlar ve yaşam tarzıyla devam eder. *Kral ve Taç* (67-73) başlıklı ilk alt bölümde Caesar'ın Asia Eyaleti'ndeki askerlik görevine ve valinin *contubernalesi* (= çadır arkadaşları) arasına girmesine; Mytilene kuşatması sonrasında *corona civica* (= cesaret madalyası) nişanına layık görülmesine; Bithynia kralı Nikomedes ile aralarındaki ilişkiye yönelik dedikodulara; kadınlarla olan özel ilişkilerine ve Romalı'ların bu olaylara bakışına geniş yer ayrılmıştır. *Öğrenci ve Korsanlar* (73-82) alt başlığı, Sulla'nın ölüm haberini aldıktan sonra

Roma'ya dönüp siyasi yaşama katılmak için avukatlık mesleğini sürdürme kararı alan Caesar'ın MÖ 77'de Sulla taraftarı olan Gnaeus Cornelius Dolabella'yı Makedonya Eyaleti halkını haraca bağlamak suçuyla dava etmesi ve o dönem Roma'sının en ünlü hatibi Quintus Hortensius ve seçkin Gaius Aurelius Cotta karşısındaki başarılı savunması ile ünlü hitabet öğretmeni Apollonius Molo'dan ders almak için Rhodos'a gidişi sırasında korsanlarca kaçırılması macerasını aktarır. Üçüncü alt bölüm *Yeniden Roma'da* (82-86) ise, Cotta'nın ölümünün ardından boşalan başrahipler kurulu üyeliğine atandıktan sonra eğitimini yarıda bırakıp Roma'ya dönmesini ve MÖ 70'de yirmi dört askeri tribünden biri olmasını konu edinerek Caesar'ın siyasi potansiyelini ortaya koyduğuna değinir.

MÖ 70 yılında otuz yaşına gelmiş olan Caesar'ın, eşi Cornelia ile olan evliliğine ve seçkin ailelerin fertleri olan diğer bekar/evli kadınlarla olan ilişkilerine değinen bir içeriğe sahil olan beşinci bölüm *Aday* (87-95) başlığını taşımaktadır ve üç alt başlıkla devam etmektedir. İlk alt başlık *Değişen Zamanlar: Pompeius'un Yükselişi* (95-102)'nde, Pompeius Magnus'un faaliyetlerine ve Sulla ile olan ilişkisine değinildikten sonra İspanya'ya *proconsul* olarak atanması ve konsüllüğe yükselmesine değin kariyerine yer verilmiştir. *Caesar'ın Quaestorluğu* (102-108) başlığı verilen ikinci alt bölüm, Caesar'ın *quaestorluk* makamını elde etmesi vesilesiyle bu memuriyetin içeriğine ve görevine ilişkin bilgiler aktarmakta; halası Iulia ve karısı Cornelia'nın ölümünün ardından verdiği söylevleri ve *quaestor* olduktan sonra eyalet valisi vekili olarak Uzak İspanya'ya (Hispania Ulterior) gönderilmesini konu edinmektedir. *Anıtlar ve Gladyatörler: Caesar Aedilis Oluyor* (108-116) başlıklı son alt başlık ise, İspanya'dan dönen Caesar'ın Pompeia ile ikinci evliliğini yapması dolayısıyla Roma'da vuku bulan evlilik törenlerine ilişkin bilgi vermekte; hem Gabinius tarafından öne sürülen ve adını anmasa da Pompeius'un korsanlara karşı çok geniş bir *imperium* yetkesiyle donatılmasını sağlayacak yasa tasarısına, hem de Manilius tarafından Mithradates savaşı komutanlığına Pompeius'un atanmasına yönelik öneriye destek vererek popüleritesini arttırdıktan sonra MÖ 65'de *aedilis curulis* seçilmesine ve sonrasına değinmektedir.

MÖ 66 yılı konsül seçimleri, seçimlere rüşvet karıştığı dolayısıyla iptal edilmiş, seçilmiş olan Sulla (Sulla'nın yeğeni) ve Autronius yerine MÖ 65 yılında Cotta ve Manilius atanmışlardı. Bu durumu kabul etmeyen Sulla ve Autronius'un yeni konsüllere karşı düzenledikleri komployu ve ardındakileri aktaran *Kompro* (117-124) isimli altıncı bölüm, iki alt başlıkta ele alınmıştır. *Cato*,

Catilina ve Mahkemeler (124-128) olarak isimlendirilmiş olan ilk alt başlık, MÖ 64 yılında cinayet mahkemesinde *quaestor* olarak görevli olan Marcus Porcius Cato'nun faaliyetlerini ve sağlam karakterini, eski *aedilis* olarak mahkemelerde hakimlik yapan Caesar'ın tutumuyla karşılaştırarak dönemin mahkemelerine ve Catilina davasına değinir. *Eski Suçlar ve Yeni Komplolar* (128-139) başlıklı son bölüm, MÖ 63 yılı konsülleri olarak Gaius Antonius ve Cicero'nun seçilmesinin ardından P. Servilius Rullus tarafından sunulan toprak yasası çerçevesinde gelişen olayları; Caesar'ın G. Calpurnius Pisa'ya karşı açtığı davayı Cicero karşısında kaybetmesini; MÖ 63 yılı tribünlerinden Labienus'un *Senatus*'un yaşlı ve önemsiz üyelerinden G. Rabirius'a karşı açtığı, kökeni beş yüz yıl öncesine dayanan *perduellio* (=vatana ihanet) suçuna yönelik Caesar'ın da desteklediği davayı; söz konusu davalarla popüleritesini arttıran Caesar'ın, oldukça prestijli bir mevki olan *pontifex maximus*'luğa seçilmesini; MÖ 62 yılı konsüllüğüne seçilemeyen Catilina'nın düzenlediği komp-luyu ve son olarak bunu ortaya çıkaran Cicero'nun durumunu konu edinir.

Caesar, Crassus ve Cicero'nun Catilina olayına yaklaşımlarını analiz ederek başlayan *Skandal* (141-145) başlıklı yedinci bölüm, Cicero'nun savunduğu Murena davasına ilişkin bilgilerle ve Catilina isyanının sonuçlarıyla devam eder. *Büyük Tartışma* (145-154) olarak isimlendirilen ilk alt başlık Catilina davası sanıklarına verilecek cezanın tartışılmasını ve Caesar'ın sanıkların idamına karşı çıkan tavrına karşı Cicero ve Cato'nun verdiği söylevlerin ardından sanıkların idam edilmelerini ele alır. İkinci alt başlık *Praetor, MÖ 62* (154-157) olarak isimlendirilir ve Caesar'ın bu makamda iken, tribün olan Q. Metellus Nepos'un, Mithradates savaşını sonlandırmış olan Pompeius'un ve ordusu-nun İtalya'da asayişi sağlamak üzere göreve çağırmasına yönelik verdiği tasarıyı desteklemesi ve yaşanan tartışmaların ardından *praetorluk* mevkisinin elinden alınıp yeniden verilmesi; Cicero sayesinde Catilina isyanına katılan-lardan biri olduğu yönündeki suçlamadan kurtulması konularını değerlendirir. *İyi Tanrıça* (158-161) başlıklı üçüncü bölümde, MÖ 62 yılında hem *praetor* hem de *pontifex maximus* olması vesilesiyle evinde kutlanan *Bona Dea* festi-vali sırasında, karısının aşığı olan Clodius'un yarattığı skandal ve sonrasında yaşananlar aktarılır. Son alt başlık *İspanya* (161-164) Caesar'ın Hispania Ulterior Eyaleti'ne *propraetor* olarak gitmesini ve orada yaptıklarını ele alır.

Goldsworthy, Caesar'ın, kariyerinde önemli bir yer tutan *consullük* mevki-ine seçilmesine, bu mevkiide bulunduğu sıradaki faaliyetlerine ve bu dönem-de yaşanan olaylara yer verdiği sekizinci bölümü *Konsül* (165-172) üst başlığı

altında toplamış ve konuyu dört alt başlığa bölerek değerlendirmiştir. *Eve Dönüş* (172-178) olarak isimlendirilen ilk bölümde, MÖ 60 yılında İspanya'dan dönen Caesar'ın MÖ 59 yılı *consullüğüne* aday olabilmek için *triumph* (=zafer alayı) düzenlemekten vazgeçmek zorunda kalması, Cato'nun Caesar aleyhtarı faaliyetleri, Caesar'ın rakipleri ve *consul* seçimlerinde izlenen yol konuları ele alınmıştır. *Toprak Yasası* (178-185) başlığı, Caesar'ın *consullüğü* sırasında toprak yasasının geçirilmesi için yapılanları, yasanın içeriğini ve Caesar, Crassus ve Pompeius arasında I. *Triumviratus*'un oluşturulmasını konu edinmiştir. Üçüncü alt başlık *Iulius ve Caesar'ın Konsüllüğü* (185-190) bölümü, *Senatus*'un onayını alamayan Caesar'ın toprak yasası tasarısını doğrudan halka sunma kararı ve sonrasında *forumda* yaşanan şiddet olaylarını ve sonrasını aktarır. *Tepki* (191-198) isimli son alt başlıkta, tribün Vatinius tarafından sunulan, Illyricum ve Gallia Cisalpina eyaletlerinin birleştirilerek beş seneliğine Caesar'ın komutasına verilmesini içeren yasa tasarısının kabul edilmesi, *triumvir*'nin, Caesar'ın *consullüğü* sırasındaki tüm yaptırımlarının gelecek yılın magisratları tarafından geçersiz ilan edilmesini önlemek için giriştikleri faaliyetler, Cicero ve Clodius arasında yaşananlar, Vettius davası ve Caesar'ın MÖ 58 yılında yeni görevi için Roma'dan ayrılıncaya kadar vuku bulan olaylar değerlendirilir.

Goldsworthy, eserinin *Prokonsül MÖ 58-50* (199-398) başlıklı ikinci bölümünü de sekiz üst ve yirmi altı alt başlığa bölerek inceler. Dokuzuncu bölüm *Galya* (201-202), Caesar'ın dokuz yılını geçireceği Galya'ya gitmesiyle değişen hayatına ilişkin bir giriş niteliği taşır. *Savaş Yorumları* (203-208), Caesar'ın MÖ 58-52 yılları arasında Galya'da gerçekleştirdiği savaşlara ilişkin bilgi edinilen kaynaklara, bilhassa da kendisinin kaleme aldığı yedi ciltlik *Commentarii de Bello Gallico*'ya değinir. *Caesar'ın Ordusu* (208-215) başlıklı bölümde, Caesar'ın ordusunun yapısı, komutanları ve askerlerine ilişkin bilgi verilir. Son alt başlık *Bölünmüş Galya* (215-224)'da ise, MÖ I. yüzyılda Galya'da iskan eden, farklı köken ve dile sahip kavimleri tanıtılır.

Onuncu bölüm *Göçmenler ve Paralı Askerler: İlk Seferler, MÖ 58* (225-232) olarak isimlendirilir ve Helvetler'in Galya'nın batı kıyısındaki verimli arazilere yerleşmek üzere giriştikleri göç hareketini, güzargahlarının Caesar'ın hükmü altında bulunan Gallia Transalpina'dan geçmesini ve Caesar'ın göçmenlere geçiş izni vermemesi sonucu Rhone Nehri kıyısında yaşanan gerginliği konu edinir. İlk alt başlık *Yeni Bir Savaş* (232-245)'da, Caesar'ın savaş ha-

zırlığı, Gallia Cisalpina'dan yeni lejyon askerlerinin en kısa yol olan Alpler üzerinden getirilmesi ve yaşanan savaş ele alınır. *Roma Halkının Dostu* (245-255) olarak isimlendirilen ikinci alt başlık, Helvetler'e karşı büyük bir zafer kazanmasının ardından bölge kavimlerinin Caesar aracılığıyla Roma'yla müttefiklik olma çabalarını ve Ariovistus önderliğindeki Germenlere karşı girilen savaşı aktarır.

İki alt başlık altında incelenen on birinci bölüm *Galyalı Kavimlerin En Cesuru: Belgae, MÖ 57* (257-269), on iki ayda emrindeki askerlerin sayısını iki katına çıkaran Caesar'ın bir komutan olarak izlediği yola, orduya verilen eğitime ve askerleriyle iletişimine değindikten sonra Galya'nın kuzeyinde kabileler şeklinde iskan eden ve Caesar'ın bölgedeki faaliyetlerinden oldukça huzursuz olan Belgae Kavmini tanıtır ve her iki taraftaki savaş hazırlıkları ile karşılıklı saldırıları anlatır. *Sambre Muharebesi* (269-276) alt başlığı altında, Belgae koalisyonuna dahil kabilelerin üçte birinden fazlasını mağlup eden Caesar'ın, bölgenin en büyük kabilesi olan Nervii ile Atrebrates, Viromandui kabilelerine karşı giriştiği Sambre Muharebesi konu edinilir. Son alt başlık *Küçük İşler* (276-278) ise, Sambre Muharebesi'ne yetişemeyen Belgae kabilelerinden Atuatuca'nın kuşatılmasını ve teslim kararından cayan birkaç kabile üyesi dolayısıyla tüm kabilenin cezalandırılmasını işler.

Politika ve Savaş: Luca Konferansı (279-281) ismini taşıyan on ikinci bölüm iki alt başlığa sahiptir ve iki senedir Galya'da bulunmasına karşın Caesar'ın Roma'daki olaylara uzak kalmamak adına yürüttüğü politikaya değinir. İlk alt başlık *Pleblerin 'Patricius' Tribünü* (281-291), Roma'nın önde gelen ailelerinden Claudius ailesine mensup bir *patricius* olmasına rağmen Caesar ve Pompeius sayesinde *plebis* statüsüne geçen P. Clodius Pulcher'in aile geçmişini ele alır ve *tribunus plebis* (=halk tribünü) olduktan sonraki faaliyetleri kapsamında Cato'nun Kıbrıs'a gönderilmesi ile Cicero'nun sürgün edilmesine ilişkin olayları değerlendirdikten sonra Cicero'nun sürgünden geri çağrılmasını ve ardında yaşanan olayları konu edinir. Ayrıca Roma'da gelişen yeni politik durumlar karşısında güçlerini sağlamlaştırmak isteyen *triumvir*'nin Luca'da yaptığı toplantıya ve alınan kararlara değinir. *Atlantik Okyanusu'na Doğru* (292-295) olarak isimlendirilen ikinci ve son alt başlıkta, Galya'nın genelinde huzuru sağlayan ve ordusunu birbirinden bağımsız birkaç tabura bölen Caesar'ın geri kalan birliklerle Atlantik kıyısında iskan eden isyan halindeki Veneti kavmine karşı çıktığı sefer anlatılır ve Veneti'lere karşı elde ettiği başarının yanında, büyük bir sosyal ve politik tehciye yol açan verdiği ağır cezanın nedenleri tartışılır.

Denizin Ötesi: Britanya ve German Seferleri, MÖ 55-54 (297-298) olarak isimlendirilen on üçüncü bölüm, Britanya’da iskan eden kabilelerin Caesar ile savaş halinde olan Galyalılara askeri destekte bulunduğu bahane edilerek adaya düzenlenen seferin gerçek nedenlerini ortaya koyar ve üç alt başlık altında devam eder. İlk alt başlık olan *İhanet ve Katliam (298-307)*’da, Caesar’ın, Süevlerin zulmünden kaçmak ve bölgeyi yağmalamak için Ren Nehri’ni geçip Galya topraklarına giren Usipetes ve Tencteri kabilelerinin Roma’yla ittifak yapmış bölge halklarına karşı oluşturduğu tehdidi ortadan kaldırmak; müttefik kabilelerin Germanlerle işbirliği yapmasının önüne geçmek ve Roma çıkarlarını korumak için giriştiği German seferi ve kendisine ihanet edildiğini öne sürerek sefer sonrasında Germanlere uygulanan katliama ilişkin Roma’da yaşanan tartışmalar konu edinilir. *Cebri Keşif – İlk Britanya Seferi, MÖ 55 (307-315)* olarak isimlendirilen ikinci alt başlık, MÖ 55 yılı yaz sonunda daha çok keşif ve akın niteliğinde yapılan ilk Britanya seferini ve karşılaşılan zorlukları aktarır. Son alt başlık *İstila (315-322)*’da, ikinci Britanya seferine yönelik hazırlıklar; sefer öncesi Galya’da yaşanan ayaklanmaların bastırılması ve yaşanma ihtimali olan ayaklanmalara yönelik alınan önlemlerle adada yaşanan istila seferleri ele alınır.

On dördüncü bölüm, *İsyan, Felaket ve İntikam (323-328)* üst başlığı altında toplanır ve iki alt başlıkla devam eder. MÖ 54 yılı içinde hem kız kardeşini hem de annesini kaybeden Caesar için Iulia’nın ölümünün Pompeius ile aralarında olan en güçlü bağın ortadan kalkması anlamına geldiğinin vurgulandığı ilk başlıkta Pompeius’un Roma’da gücünü arttırması; Caesar ve Pompeius’un gölgesi altında kalmak istemeyen Crassus’un Suriye seferi ve MÖ 54 yılının diğer olayları ele alınır. *İsyan (328-338)* başlıklı bölümde, Galyalı şef Indutiomarus’un Treveri kabilesi başta olmak üzere çevre kabilelerin ileri gelenlerini kışkırtıp Roma’ya karşı bir isyan başlatmasının ardından Ambiorix ve Catuvolcus isimli iki savaş liderinin önderliğindeki Ebunores kavminin Caesar’ın ordusunu üç kez mağlup ederek XIV. Lejyonu ortadan kaldırması, söz konusu durumu öğrenen diğer kabilelerin de Roma’ya karşı isyan bayrağını açmaları ve Nervii kabilesinin başlattığı isyanın bastırılmasından bahsedilir. İkinci alt başlık *Vastatio – Kabileler Cezalandırılıyor (338-347)*’da, lejyonlarını güçlendirmek için kaybettiği her asker yerine orduya iki asker alan ve üç yeni lejyon oluşturan Caesar’ın, isyana kalkışan kabileleri (Nervii, Menapii, Treveri, Ebunores, Atuatuca) cezalandırmak için giriştiği seferler; Germanlerin Galyalılarla müttefik olmalarını engellemek için yapılanlar ve Ren Nehri’nin sınır

olarak belirlenmesi konuları dışında Crassus'un MÖ 53 yılında giriştiği Parth Seferi ve öldürülmesi ele alınır.

Zamanın Adamı: Vercingetorix ve Büyük İsyan, MÖ 52 (349-356) başlığını taşıyan on beşinci bölümde Goldsworthy, seferlerine her zaman politik kılıflar bulduğunu bildirdiği Caesar'ın, kabileleri kendine bağlamak için yürüttüğü politikaya ve kabile şefleriyle sürdürdüğü karşılıklı menfaat ilişkilerine rağmen, Roma'da yaşanan karmaşa dönemi fırsat bilinerek MÖ 52 yılında patlak veren, başını Arverni kabilesine mensup Vercingetorix'in çektiği ve diğer kabilelerin de destek verdiği büyük isyanı anlatır. Söz konusu büyük isyan hareketi karşısında Caesar'ın savunma ve karşı saldırı girişimlerini ele alan ilk alt başlık *Karşı Saldırı (356-364)*'da erzak tedarikinde sıkıntı çeken ordunun Avaricum kuşatması sırasında gösterdiği direnç ve kentin kuşatılmasına odaklanılmıştır. İkinci alt başlık *Gergovia'da Aksilik (364-373)*, isyancı kabilelere karşı sürdürülen saldırılara değindikten sonra Caesar'ın Vercingetorix'in kendini kral ilan ettiği, oldukça müstahkem bir mevkiye kurulmuş olan Gergovia'yı kuşatma girişimini; Roma'nın en büyük ve en önemli müttefiki olan ve bu seferde Roma ordusunun erzak ihtiyacını karşılayan Aedularla yaşanan problemleri; Caesar'ın uyguladığı savaş hilesine rağmen ordunun kenti almadan geri çekilmek zorunda kalmasını; Bibracte'de toplanan konsey sonrasında Aedular dahil Kelt ve Galyalı kavimlerin neredeyse tümünün ve Belgae kavimlerinin çoğunun isyana katılmalarını ve Caesar'ın on lejyondan oluşan Roma ordusunu Lutetia'da toplamasının ardından Sequanların bölgesine çekilmesi konularını değerlendirir. Bölümün son alt başlığı *Doruk: Alesia Kuşatması (373-381)*, Caesar'ın Galya'dan geri çekildiğini düşünen Vercingetorix'in, Roma ordusunun ani saldırısı karşısında Mandubii kabilesinin topraklarında kalan Alesia kasabasına çekilmesini ve teslim olmak zorunda bırakılmasını ele alır.

Caesar'ın *proconsul*'lüğü boyunca Galya'daki olayları mercek altına alan ikinci bölümün son kısmını oluşturan on altıncı bölüm *Tüm Galya Fethedildi (383-391)* ve *Galya'da Son (391-398)* başlıkları altında toplanmıştır. İlk başlık, Galya'da hüküm süren daimi seferberlik durumuna rağmen Caesar'ın entelektüel yapısını ve zekasını ortaya koymak, Roma'da kalıcı bir iz bırakmak ve halka yaranmak için yaptıklarını anlatmakla başlar ve Pompeius'un, Roma'da hüküm süren anarşiyi bastırması ve asayişi sağlaması için tek başına *consul* olarak atanması süreci ve sonrasını konu edinir. *Galya'da Son* alt başlığında

ise, Vercingetorix'in teslim olmasının ardından Caesar'ın asi kabilelere tanıdığı teslim şartlarına ve şartları kabul etmeyenlere karşı düzenlenen seferlere değinildikten sonra Galya'da geçirilen dokuz yılın bölgedeki etkileri özetlenmiş, savaşların sayısal değerlendirilmesi yapılmış ve bir komutan olarak Caesar'ın tutumu ile icraatları kıyaslanarak genel bir bakış getirilmiştir.

Goldsworthy eserin üçüncü ve son bölümüne *İçsavaş ve Diktatörlük MÖ 49-44* (399-575) başlığını vermiş ve Caesar'ın Galya'daki görevinin sonlanmasının ardından öldürülmesine kadar geçen süreci yedi üst ve yirmi yedi alt başlıkta toplamıştır. *Rubicon'a Giden Yol* (401-404) olarak belirlenen on yedinci bölümde, Galya'daki görev süresini tamamladıktan sonra Roma'da ikinci kez *consul* olup istediği yüksek mevkii, prestij ve nüfusu elde etmeyi planlayan Caesar'ın, umduğunun aksine karşılaştığı tersi durumları aktarır. İlk alt başlık *İttifak Bozuluyor* (404-419), MÖ 55 yılında Luca'da yenilenen, fakat Iulia ve Crassus'un ölümleriyle darbe alan *triumviratusun*, dağılma ve nihayetinde bozulması sürecini ele alır. Bölümün son alt başlığı *Zarlar Atıldı* (419-425)'da ise Caesar'ın, iç savaşı başlatan adımı olarak görülen, Rubicon Nehri'ni aşmasına neden olan olayalar sıralanmış, karar aşaması ve sonrasında yaşananlar değerlendirilmiştir.

Yıldırım Harekatı: İtalya ve İspanya, Kış-Sonbahar, MÖ 49 (427-432) olarak isimlendirilen on sekizinci bölüm, hem Caesar'ın askerlerinin hem de Roma'da yaşayan halkın iç savaşa bakışına, doğru tarafı seçme endişesine ve tarafların güç dengesine değindikten sonra iç savaşın ilk yılını üç alt başlık altında ele alır. İlk başlık olan *İtalya Seferi, Ocak'tan Mart'a Kadar* (432-439)'da, Caesar'ın Rubicon'u geçmesinden sonra Roma'da yaşananlar aktarıldıktan sonra elçiler aracılığıyla arayış bulma ve iç savaşı önleme çabaları anlatılır ve Roma'dan ayrılıp Brundisium'a giden Pompeius'u takip eden Caesar'ın İtalya içinde izlediği güzergah boyunca yaşananlar ile ele geçirdiği kentler hakkında bilgi verilir. *Roma* (439-446) başlığı altında, gemileri olmadığı için, Brundisium'dan Hellas'a geçen Pompeius'u takip edemeyen Caesar'ın plan değiştirip İspanya'daki Pompeius yanlılarına saldırı kararı almasından bahsedilir ve İspanya'ya geçmeden Roma'da yaşananlar ile İtalya'da kalan Cicero'nun Caesar'la olan ilişkisi ve tutumu betimlenir. Son alt başlık *İlerda Seferi, MÖ 49, Nisan-Ağustos* (446-454), İspanya'da bulunan yedi lejyona komuta eden Pompeius taraftarı üç *legatus'u* tanıttıktan sonra, Galya'dan gelen lejyonlarıyla buluşan Caesar'ın Massilia kuşatmasını ve Pompeius taraftarlarının teslim olmasıyla sonuçlanacak olan İlerda seferini konu edinir.

Hellas'ta vuku bulan ve sonunda Pompeius'un yenilip kaçmak zorunda kaldığı iki savaşı kapsayan *Makedonya, MÖ Kasım 49-Ağustos 49* (455-460) başlıklı on dokuzuncu bölüm, IX. lejyonda çıkan isyan ve isyanın bastırılması hakkında bilgi verir ve Pompeius'un savaş hazırlıklarına, İtalya'dan Pompeius'a katılmak için Hellas'a gidenler arasında bulunan Cicero'nun düşüncelerine ve İtalya'ya dönen Caesar'ın hem diktatör olarak atanması hem de MÖ 48 yılı *consulü* seçilmesinin ardından alınan kararlarla yaşananlara değinir. *Büyük Çarpışma* (460-465) olarak isimlendirilen ilk alt başlıkta, Caesar'ın, ordusunu Brundisium'dan Adriyatik'in karşı kıyısına geçirmesi ve Apollonia yakınlarında ordugah kurması; İtalya'dan destek kuvvetlerin gelmesini beklerken Pompeius'un Bibulus komutasındaki donanmasının Caesar'ın kıyıları tutmasından dolayı yaşadığı sıkıntılar ve ateşkes girişimi ile beklediği destek kuvvetleri gelmemesi dolayısıyla zora düşen Caesar'ın Brundisium'a gizlice gitme çabası anlatılır. Beklenen desteğin Marcus Antonius komutası altında geldiği bilgisıyla başlatılan *Dyrrachium* (465-474) alt başlığı, Dyrrachium yakınında ordugah kuran iki ordunun savaş öncesinde birbirini alt etmeye yönelik yaptıklarını ele alır ve Caesar'ın tam olarak yenilgiye uğramış olmasa da ordusunun kaçmak zorunda kaldığı savaşı ve sonrasında yaşananları konu edinir. Üçüncü alt başlık *Pharsalos, MÖ 9 Ağustos 48* (474-485) ise, Dyrrachium zaferinden Pharsalos'a kadar geçen süreçte özellikle Pompeius cephesinde yaşananlar ile Pompeius'un savaş stratejisini, savaşın her iki tarafta algılanma biçimini ve Caesar'ın galibiyetiyle sonuçlanan savaş aşamalarını aktarır ve de Pompeius'un niçin yenildiğine dair değerlendirmelerde bulunur.

Yirminci bölüm *Kleopatra, Mısır ve Doğu, MÖ Sonbahar 48-Yaz 47* (487-488) olarak isimlendirilir ve Pompeius'un Mısır'a kaçmasının ardından vuku bulan olayları konu edinir. *Ptolemaios Hanedanlığı'nda Mısır ve Kraliçesi* (489-496) alt başlığı altında, Ptolemaios I. Soter tarafından Mısır'da kurulan Ptolemaios hanedanlığının Roma'nın genişlemesinden aksi yönde etkilense de MÖ I. yüzyıla değin varlığını sürdürmesinin nedenleri araştırılıp Kleopatra'nın dedesi olan IX. Ptolemaios'tan itibaren Roma'nın ve önde gelen Romalıların Mısır siyasetindeki etkileri değerlendirildikten sonra, MÖ 51'den itibaren tahtta olan VII. Kleopatra ve kardeşi XIII. Ptolemaios dönemi olayları ele alınır ve Kleopatra hakkında bilinenler ortaya konur. İkinci alt başlık *İskenderiye Savaşı* (496-503), Pompeius'u takip eden Caesar'ın Mısır'a varmasından sonra kardeşler arasında var olan taht kavgalarına karışması ve ilk başta Romalılar ve Mısır halkı arasında vuku bulan küçük çatışmalar halinde başlayan çekişmelerin, sonradan

Caesar ve ordusunun oldukça zor durumlara düşmesine neden olacak denli bir savaşa dönüşmesini anlatır ve de Kleopatra ile olan ilişkisine değinir. *En Hızlı Zafer – Zela, MÖ 2 Ağustos 47* (503-504) başlığı altında ise Bosphoros kralı Pharnakes'in Anadolu'da Romalılara karşı başlattığı savaş ve bu savaşın Caesar tarafından Zela'da zaferle sonlandırılması süreci konu edinilir.

Caesar'ın Roma'da bulunmadığı süre içinde kentte yaşananlar ile MÖ 47 yılının sonlarında İtalya'ya dönmesinden Afrika'da Pompeius yanlılarına karşı verilecek olan Thapsus Muharebesine kadar geçen sürede vuku bulan olaylar yirmi birinci bölüm olan *Afrika, MÖ Eylül 47 – Haziran 46* (505-508) başlığı altında toplanmıştır. *Asiler, Borçlular ve Eski Düşmanlar* (508-512) olarak isimlendirilen ilk alt başlık, Caesar'ın, savaş boyunca kendini destekleyenleri farklı şekillerde mükafatlandığı ve MÖ 46 yılının yüksek memurlarını atadığı bilgiyle başlar ve durumdan hoşnut olmayan askerlerin başlattığı isyana ilişkin takındığı tavrı ve borçların ödenmesine yönelik uygulamalarını anlatarak sonlanır. İkinci alt başlık olan *Afrika Seferi* (512-519), Afrika Eyaleti'nde bir araya gelen ve Numidia kralı Iuba tarafından desteklenen Pompeius taraftarlarını bertaraf etmek için düzenlenen seferi, yaşanan zorlukları ve iki tarafın kuvvetleri ile savaş stratejilerini konu edinir. Son alt başlık *Thapsus Muharebesi, MÖ 6 Nisan 46* (519-526) altında ise, küçük çatışmalarla birbirini yoklayan iki tarafın erzak bulmakta karşılaştıkları sıkıntılar anlatılır; ordusuna takviye birlikler katılan Caesar'ın ordugahını yakıp harekete geçmesinin ardından iki ordunun Thapsus yakınlarında karşılaşması, Pompeius taraftarı liderler kaçmayı başarmış olsa da Caesar'ın galibiyetiyle sonuçlanan savaşı ve sonrasında Metellius Scipio ve Cato'nun intihar etmelerine sebep olan olaylar aktarılır.

Afrika'dan döndükten sonra kutladığı dört zafer alayını ve sonrasındaki şenlikleri anlatarak başlayan yirmi ikinci bölüm *Diktatör, MÖ 46-44* (527-530) başlığını taşır ve üç alt başlığa ayrılır. İlk alt başlık *Ödüller ve Mutabakat* (530-537)'da, hem konsül hem diktatör olduğu, senato tarafından kendisine ayrıca bazı imtiyazlar tanındığı için muazzam bir yetkiye sahip olan Caesar'ın icraatları ve atamalarına odaklanılır. *Toparlanma* (538-541) başlığı altında, halkın yaşam koşullarının iyileştirilmesi ve Roma'nın kalkındırılması için yapılanlar; yeni takvim projesi ve Roma dışındaki planları ele alınır. Son alt başlık *İspanya Seferi, MÖ 46'nın Sonbaharı-MÖ 45'in Baharı* (541-549), İspanya'da çok sayıda taraftar toplayan Pompeius'un iki oğlu Gnaeus ve Sextus ile onlara katılan diğer Pompeius taraftarlarına karşı girişilen seferi, iç savaşı fiilen sona erdiren Munda Muharebesi ve sonrasında yaşananları ve de Roma'da artan

huzursuzluğu konu edinir.

Yazar, eserinin son kısmını oluşturan yirmi üçüncü bölümü *Mart'ın İdes'i* (551-554) olarak adlandırmış ve 55 yaşında ölmeyi hiç beklemeyen Caesar'ın yapmayı planladığı seferler ve işlere yönelik tahminleri aktardıktan sonra öldürülmesine kadar geçen döneme odaklanmış ve konuyu üç alt başlık altında incelemiştir. *Kral mı, Tanrı mı, Caesar mı?* (554-562) olarak isimlendirilen ilk alt başlık, halihazırda on senedir konsül olan, hayat boyu diktatörlük (*dictator perpetuo*) ve *ensorluk* payesi yanında kendisine daha bir çok imtiyaz verilen, heykeli tanrılar arasına yerleştirilen, soyunu bir yandan Alba Longa krallarına; diğer yandan Venüs'e dayandıran ve Dio'ya göre Iuppiter Iulius diye tapınılması öngörülen Caesar'ın konumunu, davranışlarını ve gerçekte kendisini ne olarak gördüğünü tartışır. İkinci alt başlık *Komplo* (563-568), Caesar'ın ele geçirdiği gücün özgür bir cumhuriyetle bağdaşmadığı fikrinde olan altmış kadar senatörün katıldığı suikast planını ve Brutus'un bu komplodaki durumunu konu edinir. Son alt başlık olan *Suikast* (568-575) ise, kendisine bir komplo hazırlandığına dair duyumlar almasına rağmen Caesar'ın bunlara rağbet etmeme nedenlerini ortaya koyar ve kehanetlerden bahsettikten sonra suikastın düzenlendiği 15 Mart gününü ve sonrasında yaşananları anlatır.

Goldsworthy biyografisini, Caesar'ın yaşadıklarını, acımasız ve tehlikeli bir dönem olarak tanımladığı MÖ I. yüzyıl Roma'sı içinde genel olarak değerlendirdiği bir *Sonsöz* (577-582) ve ünü yaşadığı dönemi aşan biri olarak antik dönemden günümüze hakkında çok sayıda araştırma yapıp tiyatro oyunları yazılacak ve filmlere konu olacak denli ilgi çektiğini vurguladığı *"Ben Her Daim Caesar'ım"- Çağlar Boyunca Caesar* (582-586) alt başlığı ile bitirmiştir.

Söz konusu çalışma, eser içinde geçen Latince terimlerin açıklandığı *Sözlükçe* (587-589); antik kaynakların ve süreli yayınların kısaltmalarının aktarıldığı *Kısaltmalar* (591); eserde verilen son notların bölüm bölüm ayrılarak verildiği *Notlar* (593-620); çalışmada kullanılan modern kaynakların kaydedildiği *Kaynakça* (621-624) ve kapsamlı bir *Dizin* (625-635) bölümü ile sonlanmaktadır.

Sonuç olarak, Caesar'ın hayatının her bölümünü ayrı ayrı ele alan bu eser, Roma Cumhuriyet tarihinin, hakkında en fazla kaynağa sahip olduğumuz dönemine de genel bir bakış sağlaması dolayısıyla hem bir biyografi hem de MÖ I. yüzyıl Akdeniz Dünyasına yönelik kapsamlı ve ayrıntılı bir çalışma olarak değerlendirilebilir.